

University of Groningen

Legitimatieproblemen in het maatschappelijk werk

Laan, Geert van der

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1990

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Laan, G. V. D. (1990). *Legitimatieproblemen in het maatschappelijk werk*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

SAMENVATTING

Vanaf de jaren vijftig tot aan het eind van de jaren zestig werd het maatschappelijk werk in Nederland gekenmerkt door een sterke tendens tot professionalisering. Daarna brak een periode van deprofessionalisering aan, die duurde tot het eind van de jaren zeventig. Vanaf de jaren tachtig is een fase van reprofessionalisering ingetreden. Na deze oscillerende bewegingen in de afgelopen decennia is het bij de aanvang van de jaren negentig van belang een pas op de plaats te maken.

In deze studie wordt een aantal kernthema's in de discussies over reprofessionalisering in het maatschappelijk werk belicht vanuit twee theoretische perspectieven, die zijn ontleend aan het werk van Habermas. Vanuit een systeemperspectief beschouwd, lijkt de reprofessionalisering vooral gevoed te worden door strategische motieven ter overleving van de werksoort en ter bestendiging van de machtsposities van professionals en managers. De vertegenwoordigers van deze stroming, de 'nieuwe zakelijkheid', zijn bereid daartoevergaande beroepsinhoudelijke concessies te doen. De meest in het oog springende reducties op de bandbreedte van het maatschappelijk werk bestaan uit de toenadering tot de gezondheidszorg (in sommige notities wordt zelfs gesproken van 'zorgmaatschappelijk werker') en de heropleving van de sociale technologie. Reprofessionalisering betekent hier vooral een bedrijfskundige stroomlijning van het hulpaanbod en een marktgerichte oriëntatie, waarbij openlijk de concurrentiestrijd met andere werksoorten om het marktsegment wordt aangegaan. De legitimatiebasis voor het handelen van deze stroming kunnen we benoemen als een ambtelijke legitimatie, omdat het leidinggevend kader zijn oriëntatie in hoge mate heeft ontleend aan ambtelijke en politieke topics, waarbij de voorstellen van de commissie Dekker een sleutelrol hebben gespeeld.

Vanuit een leefwereldperspectief komt een stroming binnen het maatschappelijk werk in beeld die reprofessionalisering bepleit vanuit een basislegitimatie en een nogal romantische leefwereldbenadering. Deze stroming oriënteert zich sterk op de cultuur en de belangen van de cliënten, en is geneigd de doelen van het professionele handelen daaruit af te leiden.

'Tussen' deze twee stromingen 'in' bevindt zich een professionele legitimatie, waarin vastgehouden wordt aan de eigen maatschappelijke positie van het maatschappelijk werk en veel waarde wordt

Legitimatieproblemen in het maatschappelijk werk

gehecht aan de onafhankelijkheid ten opzichte van zowel de cliënt als de subsidiegever. In een professioneel model probeert men balans te vinden binnen een driedelige legitimatieplicht: zich zowel controleerbaar maken voor de overheid als voor de cliënt en zich tevens onderwerpen aan collegiale toetsing.

Dis
Gro
PR
PRC
Pro
Pro
REF
dr.
OVI
Pro
Pro
Pro

De drie genoemde legitimatievormen bevatten pogingen tot een antwoord op tweeërlei kritiek: enerzijds de zakelijke kritiek op het welzijnswerk en anderzijds de kritiek vanuit het gedachtengoed van auteurs als Foucault. Deze twee vormen van kritiek vertonen grote eensgezindheid in de twijfel aan de maakbaarheid van sociale verhoudingen. Daarmee houdt de overeenkomst echter op. Op andere punten confronteren ze het maatschappelijk werk met een paradoxale boodschap: terwijl door de nieuwe zakelijkheid het strategische handelingsmodel wordt aangeprezen in plaats van het communicatieve handelingsmodel, wordt door de aanhangers van de disciplineringsthese aangetoond dat de communicatie in de praktijk van de hulpverlening een verborgen strategisch handelingsmodel representeert.

In deze studie wordt de algemene kritiek op het maatschappelijk werk herleid tot een legitimatieprobleem. Dat wil zeggen dat het handelen van maatschappelijk werkers ter discussie wordt gesteld ten overstaan van een (hypothetische) jury, bestaande uit (vertegenwoordigers van) cliënten, collega's, subsidiegevers en de publieke opinie. In deze gedachtengang bestaat de professionele legitimatieplicht er uit aannemelijk te maken dat de werker in een specifiek geval zorgvuldig heeft gehandeld, uitgaande van de competenties waarover een regulier opgeleide maatschappelijk werker dient te beschikken.

Daartoe worden drie criteria voor de kwaliteit van het handelen van professionals centraal gesteld: het dekkingsprobleem, de kwaliteit van de communicatie en de legitimeerbaarheid van al- of-niet ingrijpen.

CIP
ISB

© I
Alle
in e
wijz
zom
Voc
Aut
23 a
vers
AM

Wat betreft het dekkingsprobleem wordt de stelling verdedigd dat het in de hulpverlening niet alleen gaat om technisch-instrumentele kwesties. Dat zou een reductie inhouden van het brede ervaringsgebied dat in de praktijk van de hulpverlening aan de orde is, en dat zou de houding van de hulpverlener beperken tot een objectiverende houding. Daarom wordt voorgesteld het dekkingsprobleem op te lossen met behulp van een 'drie-werelden-schema'. Het gaat in de praktijk van de hulpverlening zowel om het (instrumenteel) vaststellen van de waarheid van feiten in de objectieve wereld, om morele overwegingen omtrent de

Samenvatting

juistheid van normen in de sociale omgang, en om een taxatie van de waarachtigheid van uitingen van de eigen identiteit waar het gaat om het subjectieve domein. Het eerste criterium voor zorgvuldige hulpverlening luidt dan ook: er dient een soepele overgang mogelijk te zijn tussen deze drie gebieden.

Het tweede kwaliteitscriterium heeft betrekking op de kwaliteit van de communicatie in het kader van deze drie formele wereldperspectieven: het gesprek tussen cliënt en hulpverlener dient een dialogisch karakter te hebben, in die zin, dat de geldigheidsaanspraken van de cliënt, binnen een gezamenlijke definitie van de situatie, serieus genomen worden. Hetgeen niet wegneemt dat ze ter discussie gesteld kunnen worden. Voor dat laatste is echter geen overgang naar een objectiverende houding nodig.

Een derde criterium heeft te maken met het dilemma van het al-of-niet ingrijpen. Om bevoogdend en disciplinerend optreden zoveel mogelijk te vermijden zijn maatschappelijk werkers doorgaans nogal terughoudend met directe interventies. Dit brengt in de praktijk met zich mee dat de kans op het ten onrechte ingrijpen weliswaar wordt geminimaliseerd, maar de kans op nalatigheid evenredig wordt vergroot. Hoewel er geen bloeiende praktijk van klachtrecht, tuchtrecht en toezicht binnen de beroepsgroep van maatschappelijk werkers bestaat, ziet het er naar uit dat men aan nalatigheid minder zwaar tilt dan binnen de medische beroepsgroep.

Nu kan de legitimering voor handelend optreden niet altijd op het moment zelf gegeven worden. Dikwijls zien we dat er achteraf een communicatieve validering plaats vindt, of dat in onderhandelingen vooraf, in de pogingen tot een gemeenschappelijke definitie van de situatie te geraken, een vorm van overeenstemming tot stand komt die als een soort 'metacommunicatief label' meeloopt in het verdere hulpverleningsproces.

De term 'metacommunicatie' verwijst naar de gelaagdheid in de communicatie tussen cliënt en hulpverlener. Hiermee kan een onderscheid gemaakt worden tussen het strategisch gebruik van communicatieve middelen en het communicatieve gebruik van strategische middelen. De lange stroom van kritische publikaties over het welzijnswerk in de jaren tachtig was gericht op de 'onthulling' van de eerste vorm, het verborgen (latent) strategische handelen. Helaas is nauwelijks aandacht besteed aan de mogelijkheid van het communicatieve gebruik van strategische middelen. Daarom is het van belang te onderzoeken in hoeverre in de praktijk van de hulpverlening strategische middelen kunnen worden aangewend om rationeel verantwoordbare vormen van

handelingscoördinatie tot stand te brengen.

Met behulp van deze kwaliteitscriteria voor zorgvuldig handelen kunnen maatschappelijk werkers vermijden dat zakelijkheid verwordt tot verzakelijking en dat professionele verantwoordelijkheid ontaardt in sociale disciplinerings.

Dis
Gro

PR

PRO
Pro
Pro

REF
dr.

OVI
Pro
Pro
Pro

CIF
ISB

© 1
Alle
in e
wijz
zon
Voc
Aut
23 a
vers
AM